

УДК 342.7:343.62:355.01

[https://doi.org/10.52058/3041-1254-2026-1\(23\)-189-201](https://doi.org/10.52058/3041-1254-2026-1(23)-189-201)

Коваль Алла Анатоліївна завідувач кафедри конституційного та адміністративного права ЧНУ імені Петра Могили, професор, доктор юридичних наук, <https://orcid.org/0000-0002-8638-5698>

Самойленко Марія Сергіївна здобувачка 2-го курсу магістратури юридичного факультету ЧНУ імені Петра Могили, <https://orcid.org/0009-0007-1098-3724>

ГЕНДЕРНО ЗУМОВЛЕНЕ ДОМАШНЄ НАСИЛЬСТВО В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ: КОНСТИТУЦІЙНИЙ, АДМІНІСТРАТИВНИЙ ТА КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВИЙ АСПЕКТИ

Анотація. Стаття присвячена аналізу проблеми вчинення гендерно зумовленого домашнього насильства під час воєнного стану в Україні. У тексті роботи наводиться визначення поняття «гендерно зумовлене насильство» та види гендерно зумовленого насильства з наукової точки зору. Розкривається поняття «насильство стосовно жінок за гендерною ознакою» згідно зі Стамбульською конвенцією, а також поняття «домашнє насильство» відповідно до трактувань вітчизняного законодавства. Аналізується статистика кримінальних проваджень про домашнє насильство під час воєнного стану та порівнюється з довоєнними показниками.

Досліджуються основні фактори вчинення домашнього насильства під час війни (такі як наслідки посттравматичного стресового синдрому, втрата звичного кола спілкування через переїзд до іншої місцевості, безробіття тощо). Акцентується на тому, що найбільше страждають від проявів домашнього насильства саме жінки та дівчата. Звертається увага на нову проблему під час воєнного стану – проблему ідентифікації постраждалих від гендерно зумовленого насильства, в тому числі домашнього насильства. Розглядаються перепони, через які постраждалі не звертаються по допомогу. Зокрема – це самостійне нівелювання постраждалою цієї проблеми, тобто зараз «не на часі» та зниження швидкості реагування працівників поліції на випадки домашнього насильства у зв'язку із задіяністю працівників в охороні громадського порядку, особливо в районах, наближених до зони бойових дій.

Описується діяльність громадських інституцій щодо запобігання насильству, зокрема домашньому насильству забезпечення гендерної рівності, протидії торгівлі людьми та забезпечення прав дітей, сприяння впровадженню стандартів прав людини в усіх сферах життя суспільства та держави. Формуються

рекомендації у вигляді соціальних, освітніх, економічних, психологічних, юридичних та громадсько-політичних заходів задля запобігання та протидії домашньому насильству під час воєнного стану та у післявоєнний період. Що, в свою чергу, підкреслює необхідність комплексного підходу до вирішення проблеми.

Ключові слова: права людини, гендерно зумовлене насильство, домашнє насильство, воєнний стан, жінки, чинники вчинення насильства, громадські організації.

Koval Alla Head of Department of Constitution and Administrative law, Petro Mohyla Black Sea National University, Professor, Doctor of Law, <https://orcid.org/0000-0002-8638-5698>

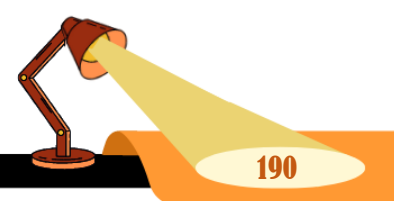
Samoylenko Maria 2nd year master's student, Petro Mohyla Black Sea National University, <https://orcid.org/0009-0007-1098-3724>

GENDER-BASED DOMESTIC VIOLENCE IN THE CONDITIONS OF MARTIAL LAW: CONSTITUTIONAL, ADMINISTRATIVE AND CRIMINAL LEGAL ASPECTS

Abstract. This article is devoted to the analysis of the problem of gender-based domestic violence during martial law in Ukraine. The text of the work provides a definition of the concept of “gender-based violence” and types of gender-based violence from a scientific point of view. The concept of “gender-based violence against women” is revealed in accordance with the Istanbul Convention, as well as the concept of “domestic violence” in accordance with the interpretations of domestic legislation. The statistics of criminal proceedings on domestic violence during martial law are analyzed and compared with pre-war indicators.

The main factors of domestic violence during war are studied (such as the consequences of post-traumatic stress syndrome, loss of the usual circle of communication due to moving to another area, unemployment, etc.). The emphasis is placed on the fact that women and girls suffer most from manifestations of domestic violence. Attention is drawn to a new problem during martial law – the problem of identifying victims of gender-based violence, including domestic violence. Obstacles that prevent victims from seeking help are considered. In particular, this is the victim’s self-neglect of this problem, i.e. now is “not the time” and the reduction in the speed of police response to cases of domestic violence due to the involvement of workers in maintaining public order, especially in areas close to the combat zone.

The activities of public institutions are described in terms of preventing violence, including domestic violence, ensuring gender equality, peacebuilding, combating

human trafficking and ensuring children's rights, and promoting the implementation of human rights standards in all spheres of society and state life. Recommendations are formulated in the form of social, educational, economic, psychological, legal and socio-political measures to prevent and combat domestic violence during martial law and in the post-war period. Which, in turn, emphasizes the need for a comprehensive approach to solving the problem.

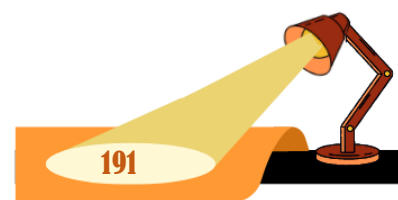
Keywords. Human rights, gender-based violence, domestic violence, martial law, women, factors of violence, NGO.

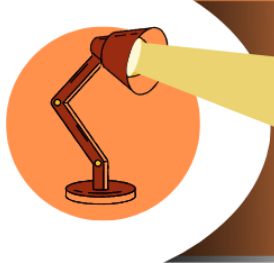
Постановка проблеми. Повномасштабна збройна агресія рф проти України та запровадження воєнного стану істотно вплинули на всі сфери суспільного життя, зокрема на реалізацію та захист прав і свобод людини. В умовах тривалого стресу, соціально-економічної нестабільності, вимушеного переміщення населення, втрати джерел доходу та психологічного навантаження суттєво загострюється проблема гендерно зумовленого домашнього насильства, яке набуває нових форм і проявів.

Попри наявність в Україні нормативно-правових механізмів запобігання та протидії домашньому насильству, воєнний стан створює додаткові виклики для їх ефективної реалізації. Обмеження доступу до правосуддя, ускладнення роботи правоохоронних органів, соціальних і реабілітаційних служб, а також пріоритетність питань оборони держави зумовлюють ризик зниження рівня захисту постраждалих осіб. Особливої актуальності ця проблема набуває у контексті забезпечення конституційних гарантій рівності прав жінок і чоловіків та недопущення дискримінації за ознакою статі.

Водночас правове регулювання протидії гендерно зумовленому домашньому насильству в умовах воєнного стану потребує комплексного аналізу з позицій конституційного, адміністративного та кримінального права. Наявні наукові дослідження переважно зосереджені на мирному періоді функціонування правової системи, що не повною мірою враховує специфіку надзвичайних умов, зокрема трансформацію повноважень органів державної влади, зміну процедур притягнення до юридичної відповідальності та особливості реалізації превентивних заходів.

У зв'язку з цим виникає об'єктивна потреба у науковому осмисленні проблеми гендерно зумовленого домашнього насильства в умовах воєнного стану, визначенні ефективності чинних правових механізмів та виробленні теоретико-правових підходів до їх удосконалення. Комплексний аналіз зазначеної проблематики є необхідним для забезпечення належного рівня захисту прав людини, дотримання принципів верховенства права та виконання міжнародних зобов'язань України у сфері прав людини.

Метою дослідження є на основі здійснення аналізу проблеми гендерно зумовленого домашнього насильства в умовах воєнного стану в Україні запропонувати систему юридичних, соціальних, економічних та інших заходів, спрямованих на підвищення ефективності його запобігання і протидії, а також на забезпечення належного захисту прав і свобод постраждалих осіб.

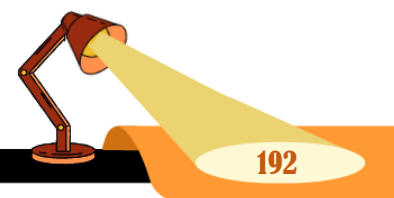
Аналіз останніх досліджень і публікацій. Наукові праці таких вчених як І. Бердник, І. Заворотько, О. Зозуля, О. Логінова, І. Мінайлов, Н. Оніщук, А. Політова, Г. Попов зосереджені на дослідженні гендерно зумовленого насильства в умовах збройного конфлікту. Питання саме домашнього насильства під час воєнного стану розглядали такі науковці, як А. Вознюк, О. Гаран, О. Гриньків, В. Доценко, О. Дудоров, Ю. Кузьменко, Т. Малиновська, Т. Мацелик, В. Миколаєць, Н. Мілорадова, В. Нестерчук, Н. Новицька, В. Огоренко, Р. Перелигіна, О. Степаненко, Л. Сукмановська, О. Харитонова, К. Черевко. Дослідженням певною мірою є теоретичні поняття гендерно зумовленого насильства та його видів, чинників вчинення домашнього насильства під час війни. Натомість, недостатньо дослідженим залишається питання перешкод, через які постраждалі не звертаються по допомогу, діяльності громадських інституцій в цій сфері та комплексного підходу до вирішення проблеми домашнього насильства.

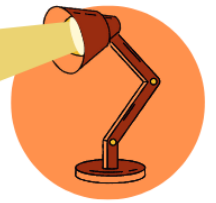
Виклад основного матеріалу. Перш ніж аналізувати проблему гендерно зумовленого домашнього насильства під час воєнного стану, розглянемо наукові підходи до розуміння наведених понять. Під гендерно зумовленим насильством (ГЗН) науковці розглядають будь-яке насильство, що має статевий характер або наслідком його є дискримінація, пов'язана зі статтю [1, с. 8].

Серед видів ГЗН вчені виділяють фізичне насильство, психологічне насильство, сексуальне насильство, економічне насильство, домашнє насильство, зґвалтування та сексуальне насильство, сексуальні домагання, насильство в інституційному середовищі (інтернати, навчальні заклади), каліцтво статевих органів, насильство у військових конфліктних та постконфліктних ситуаціях, вбивство в ім'я честі, примусове одруження, примусовий аборт і примусова стерилізація, торгівлю людьми, гендерну дискримінацію [2, с. 17].

Відповідно до Конвенції Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу з цими явищами (Стамбульська конвенція), насильство стосовно жінок за гендерною ознакою – це насильство, спрямоване проти жінки через те, що вона є жінкою, або яке зачіпає жінок непропорційно. Саме жінки та дівчата є найбільш вразливими перед ГЗН, особливо в умовах воєнного стану.

Серед усіх видів ГЗН найчастіше проявляється домашнє насильство [3, с. 228]. Згідно із визначенням, яке наводиться у Законі України «Про запобігання та протидію домашньому насильству» «домашнє насильство – діяння (дії або

бездіяльність) фізичного, сексуального, психологічного або економічного насильства, що вчиняються в сім'ї чи в межах місця проживання або між родичами, або між колишнім чи теперішнім подружжям, або між іншими особами, які спільно проживають (проживали) однією сім'єю, але не перебувають (не перебували) у родинних відносинах чи у шлюбі між собою, незалежно від того, чи проживає (проживала) особа, яка вчинила домашнє насильство, у тому самому місці, що й постраждала особа, а також погрози вчинення таких діянь» [4].

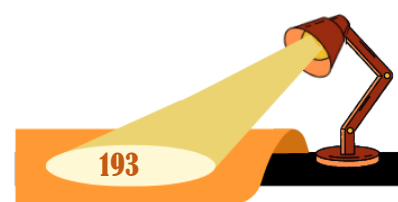
Відповідно до ст. 126-1 Кримінального кодексу України «домашнє насильство, тобто умисне систематичне вчинення фізичного, психологічного або економічного насильства щодо подружжя чи колишнього подружжя або іншої особи, з якою винний перебуває (перебував) у сімейних або близьких відносинах, що призводить до фізичних або психологічних страждань, розладів здоров'я, втрати працездатності, емоційної залежності або погіршення якості життя потерпілої особи, - карається громадськими роботами на строк від ста п'ятдесяти до двохсот сорока годин або пробаційним наглядом на строк до п'яти років, або обмеженням волі на той самий строк, або позбавленням волі на строк до двох років» [5].

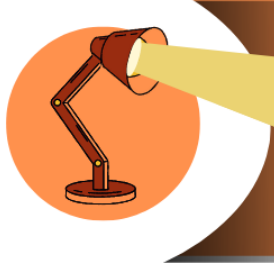
Як свідчить статистика, 2 777 кримінальних проваджень про домашнє насильство зафіксовано за 2024 рік, за даними Офісу Генпрокурора. Їх кількість справ росте з року в рік з початком війни. У 76 % випадках по допомогу звертаються жінки. Рівень домашнього насильства різко впав у 2022 році, ймовірно, через початок повномасштабного вторгнення: за весь рік було відкрито 1,5 тисячі справ за статтею «Домашнє насильство». Відтоді кількість справ лише зростає. Так, 2,7 тис. випадків зафіксовано у 2024 році, тоді як у 2023 році їх було на 5% менше. Кількість звернень на 17% перевищила показники 2021 року [6].

За словами директорки департаменту Національних гарячих ліній і соціальної допомоги «Ла Страда-Україна» серед найпоширеніших причин домашнього насильства – зростання рівню агресії серед українців через війну, надмірне вживання алкоголю та погіршення матеріального становища [6].

До чинників, які призводять до вчинення насильства належать, зокрема: низький рівень освіти, низький фінансовий стан, насильство, пережите в дитинстві, прийняття моделі поведінки чоловіка, наділеного владними правами, прийняття традиційних сімейних ролей, домінування чоловіка у стосунках, часті конфлікти та їх ескалація, толерантне ставлення суспільства до проявів насильства, неефективна робота органів із боротьби з насильством тощо [7, с. 195].

Як свідчать дослідження, насильство в родині виникає переважно внаслідок посттравматичного стресового синдрому та як результат воєнних подій, які провокують появу агресивної поведінки в партнерських відносинах. Війна

справді сильно впливає на психологічний стан суспільства: постійний стрес, невизначеність і втрата відчуття контролю над своїм майбутнім, горе та втрати, яких зазнали багато родин. Негативні емоції часто перетворюються на нові епізоди домашнього насильства, якщо така модель поведінки вже є в сім'ї. На тлі хронічного стресу люди, які не опанували техніки саморегуляції, частіше вдаються до саморуйнування, вживають алкоголь і наркотичні речовини, що також підвищує ризик домашнього насильства [8].

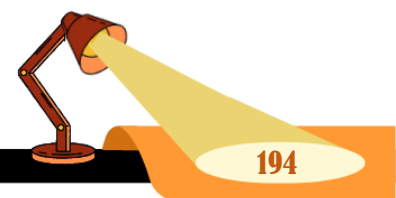
Втрата звичного кола спілкування також підвищує рівень ймовірності насильства в родинах. Наприклад, у випадках, коли сім'я переїхала до безпечнішого міста, і хтось із її членів стикається з домашнім насильством, вони не мають поруч близьких, друзів, родичів, до яких можна звернутися по допомогу, і постраждалі не мають місця, куди можна піти від кривдника. Також це стосується сімей, які були змушені виїхати за кордон, де вони опиняються взагалі поза звичним порядком речей: серед нових законів, правил, культури, мовного середовища [7, с. 196].

Іноді родина залишається у своїй громаді, але через різку зміну способу життя опиняється у стані невизначеності. Немає поруч знайомих або колег, які часто стають чинником стримування кривдника або зовнішньою силою, яка розриває коло домашнього насильства, повідомляючи про нього в поліцію чи соціальні служби [7, с. 196].

Вплив економічних чинників на ситуації виникнення домашнього насильства під час війни також є досить значним. Безробіття створює та посилює економічну залежність, отже, підвищує ризик насильства. Воно може з'являтися в сім'ях, де раніше таких проявів не було, а там, де воно вже стало звичним, епізоди можуть частішати та ставати більш небезпечними [7, с. 196].

Також необхідно звернути увагу на випадки економічного й інших видів насильства між представниками різних поколінь (між молодими людьми чи людьми середнього віку та літніми людьми – їхніми батьками чи бабусями та дідусями). Коли велика кількість людей втратили роботу і, як наслідок, стабільне джерело доходу, а пенсії й інші соціальні виплати приходять регулярно, в агресорів з'являється бажання привласнити собі ці виплати та розпоряджатися ними на свій розсуд або суто на свої потреби, часто позбавляючи водночас літніх людей життєво необхідних їм ліків, медичної допомоги, продуктів тощо. З такою самою проблемою стикаються й люди з інвалідністю [7, с. 196].

Варто відмітити, що у прифронтових регіонах України жінки піддаються збільшеному ризику гендерного насильства у різних формах, яке часто залишається непоміченим через такі обставини, як присутність військових, низький рівень безпеки, відсутність або руйнування верховенства права, а також широке поширення та безкарність порушників. Поширеність цього явища пов'язана з економічною кризою, розпадом традиційних родинних цінностей,

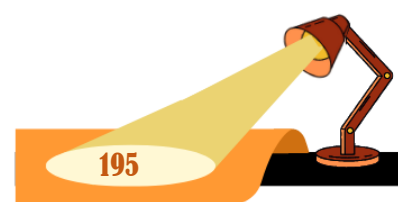

послабленням територіальних громад, відсутністю системи реінтеграції ветеранів у суспільство, соціальною вразливістю внаслідок примусового переїзду, постійним психологічним тиском і відсутністю необхідної інфраструктури, включаючи соціальні служби [9, с. 48].

Крім того, з початком воєнного стану з'явилася нова проблема – проблема ідентифікації постраждалих від гендерно зумовленого домашнього насильства. Люди не звертаються за юридичною допомогою через бар'єри, зумовлені саме війною. Серед перепон, зокрема, можна визначити такі: самостійне нівелювання постраждалою цієї проблеми, тобто зараз «не на часі»; необхідність вирішення інших нагальних проблем: безпека, житло, робота, діти, нове місце проживання, нове оточення тощо; знаходження постраждалої в тимчасовій окупації або в зоні ведення бойових дій (немає доступу до базових послуг, які надають на підконтрольній Україні території); відсутність довіри органам та інституціям у приймальних громадах, побоювання, що до приїжджиків ставитимуться упереджено, не нададуть допомоги та підтримки; проживання в тимчасових притулках, де немає вільного доступу до мобільного зв'язку й інтернету; вимушене переміщення людей в інші регіони країни та за кордон, в іншомовне середовище. Мовний бар'єр і відсутність знань стосовно особливостей реагування у країні на випадки домашнього насильства; зниження швидкості реагування працівників поліції на випадки домашнього насильства у зв'язку із задіяністю працівників в охороні громадського порядку, особливо в районах, наближених до зони бойових дій тощо [7, с. 197].

Обставини війни не є єдиною причиною виникнення домашнього насильства, але участь і травматизація внаслідок війни можуть стати так званим «пусковим механізмом» для насильницьких дій або сприяти збільшенню його сили та кількості епізодів [7, с. 196]. Згідно з аналітичним висновком ГО «ЮРФЕМ», ситуації збройного конфлікту, період постконфліктного врегулювання та випадки вимушеного переселення можуть посилювати масштаби й інтенсивність уже наявних форм насильства, а також призводити до появи нових його форм [10].

В умовах воєнного стану труднощі мобільності та обмежені ресурси часто перешкоджають ефективності соціальних ініціатив із запобігання домашньому насильству. Однак, попри складні виклики сьогодення, реалізація соціальних проектів громадських організацій залишається надважливою для подолання домашнього насильства [11, с. 93]. Тому в Україні, навіть попри воєнний стан, активно працюють громадські організації, що реалізують низку проектів із запобігання домашньому насильству. Це такі організації, як: «Ла Страда-Україна», «Несія», «Міжнародна школа рівних можливостей», громадський рух «Віра. Надія. Любов», Українська фундація громадського здоров'я та інші, які працюють для забезпечення гендерної рівності, миробудування, запобігання

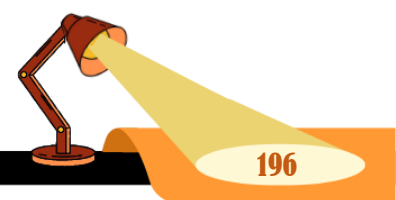
наси́льству, зокрема, домашньому наси́льству, протидії торгівлі людьми та забезпечення прав дітей, сприяючи впровадженню стандартів прав людини в усіх сферах життя суспільства та держави [11, с. 92].

Так, Українська фундація громадського здоров'я, що з 2008 року працює у 22 регіонах України, з метою протидії різним формам насильства реалізовує низку проєктів, серед яких: інтегровані центри комплексної підтримки Brave& Safe, соціальні квартири «Право на здоров'я», онлайн-платформа Safewomenhub, центри «Барнахус» [11, с. 93]. Вони також передбачають підготовку фахівців для роботи з особами, які постраждали від насильства, залучення психологів і надання психологічної допомоги, створення в центрах дружніх умов для дітей та всіх, кому потрібна допомога [11, с. 93].

Інформаційна кампанія «Розірви коло» – це частина масштабної програми UNFPA, Фонду ООН у галузі народонаселення із протидії та запобігання домашнього та/і гендерно зумовленого насильства в Україні [12]. Кампанія реалізується за підтримки уряду Великої Британії та сприяння Офісу Віце прем'єр-міністра з питань європейської та євроатлантичної інтеграції. З 2015 року кампанія кидає виклик переконанням, які виправдовують гендерно зумовлене насильство, та працює над тим, щоб до 2030 року в українському суспільстві була нульова толерантність до усіх його проявів. На платформах кампанії доступні: інформація про види та ознаки насильства у стосунках, поради для людей, які стали свідками або зазнали домашнього насильства, контакти сервісів допомоги та корисні матеріали для завантаження [11, с. 93].

У громадській організації «Неємія» активно працює команда GBV, що приділяє особливу увагу жінкам, які знаходяться у групі ризику або зазнали домашнього насильства [13]. У складі команди працює дорослий та дитячий психологи, здійснюється інформування та перенаправлення до фахівців (юристів, кар'єрних радниць щодо працевлаштування тощо). Також громадська організація «Неємія» бере під супровід родини, в яких є постраждалі від будь-якого насильства, надає підтримку внутрішньо переміщеним та іншим особам, які потрапили в складні життєві обставини, зокрема внаслідок війни [11, с. 93].

Ще один із громадських проєктів – Підтримка жінок, миру та безпеки в Україні за програмою Фонду протидії конфліктам, безпеці та стабільності на 2022–2023 роки, який був замовлений Урядом Великобританії та Північної Ірландії спільно з Громадською спілкою Центр економічного відновлення. Інший проєкт – Розвиток систем попередження та реагування на насильство в закладах освіти і підвищення стійкості підлітків, отримав підтримку від Дитячого фонду ООН (ЮНІСЕФ). У межах цих проєктів були проведені заходи, такі як тренінги, семінари та вебінари, присвячені профілактиці та протидії ГЗН, ідентифікації постраждалих та алгоритму дій у ситуаціях домашнього насильства [1].

Погоджуючись з думками, висловленими авторами Н. Е. Мілорадовою, В. Е. Доценком [7, с. 198], В. В. Грицанюком [9, с. 49], Децюк Т.М., Самойленко Ю.Ю. [14, с. 32], вважаємо за необхідне запропонувати комплекс наступних заходів щодо запобігання та протидії домашньому насильству під час воєнного стану та у післявоєнний період:

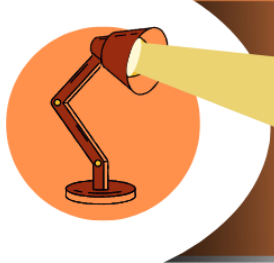
1. Соціальні та освітні заходи. У післяконфліктний період необхідно формувати соціальні норми нульової толерантності до гендерно зумовленого та домашнього насильства, а також протидіяти стигматизації й дискримінації постраждалих. Це доцільно реалізовувати через системні інформаційно-просвітницькі кампанії, спрямовані на різні соціальні групи, зокрема внутрішньо переміщених осіб, жінок, які постраждали від війни, мешканців сільських територій і колишніх учасників бойових дій, з акцентом на правову обізнаність щодо запобігання насильству.

Важливим напрямом є розширення мережі цілодобових прихистків для постраждалих, а також забезпечення доступності соціальних послуг для жінок і дівчат з підвищеною вразливістю, зокрема осіб з обмеженою мобільністю, психічними розладами та жінок похилого віку. Це сприятиме більш ефективному плануванню допомоги та справедливому розподілу ресурсів у сфері протидії гендерно зумовленому насильству.

2. Економічні заходи. Треба змістити фокус на економічній безпеці жінок в рамках ініціатив із запобігання гендерно зумовленому насильству та реагування на нього. У жінок, які відчули наслідки конфлікту, часто відсутні економічні можливості для виживання, що призводить до продовження емоційних та фізичних травм конфлікту, важкого навантаження у сфері догляду та залежності, а також щоденного насильства в їхніх сім'ях. Під час розробки програм економічного відновлення в післяконфліктних ситуаціях необхідно активно залучати жінок, які стали жертвами конфлікту, до формування, впровадження та оновлення ініціатив щодо розширення їхніх економічних можливостей. Важливо провести детальний аналіз та подолати різноманітні бар'єри, що ускладнюють доступ внутрішньо переміщеним жінкам та тим, хто постраждав від війни, до можливостей зайнятості та інших економічних програм.

3. Юридичні заходи. У воєнний і післявоєнний період особливої уваги потребує контроль за обігом різних видів зброї, оскільки її поширення та доступність суттєво підвищують рівень насильства в суспільстві, у тому числі в приватній сфері. Наявність вогнепальної, травматичної або холодної зброї у домогосподарствах значно підвищує ризик ескалації домашніх конфліктів у тяжкі форми насильства, включаючи випадки позбавлення життя, що в міжнародній правовій доктрині розглядаються як феміцид. У цьому контексті доцільно запропонувати низку юридичних заходів, спрямованих на мінімізацію ризиків гендерно зумовленого домашнього насильства.

Так, по-перше, необхідно посилення правового контролю за обігом зброї в сімейному середовищі. Одним із першочергових заходів має стати нормативне закріплення обмежень щодо володіння та зберігання зброї особами, стосовно яких існує ризик вчинення домашнього насильства. Зокрема, доцільним є запровадження обов'язкового тимчасового вилучення зброї у разі винесення термінового або обмежувального припису щодо кривдника. Також, доцільно встановлення заборони на отримання дозволів на зброю для осіб, притягнутих до адміністративної або кримінальної відповідальності за домашнє насильство. Довгі роки залишається актуальним створення ефективного механізму міжвідомчого обміну інформацією між органами Національної поліції, судами та органами, що здійснюють контроль за обігом зброї.

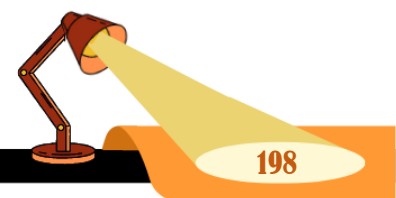
Такі заходи відповідатимуть превентивній функції держави та принципу належної обачності у сфері захисту прав людини.

По-друге, треба здійснити удосконалення адміністративно-правових механізмів реагування на домашнє насильство.

В умовах воєнного стану важливо забезпечити оперативність та невідворотність адміністративного реагування на факти домашнього насильства. Доцільно розширити підстави для застосування термінових заборонних приписів, особливо у випадках наявності зброї або військового досвіду у кривдника. Законодавцям варто було б закріпити можливість посиленого адміністративного нагляду за особами, які систематично вчиняють домашнє насильство, а також передбачити спеціальні адміністративні заходи контролю за поведінкою кривдників у післявоєнний період, з урахуванням факторів посттравматичного стресу.

По-третє, доцільно посилення кримінально-правового захисту постраждалих осіб. Кримінально-правові заходи повинні враховувати підвищену суспільну небезпеку домашнього насильства, вчиненого в умовах воєнного стану. У зв'язку з цим обґрунтованим, на нашу думку, є врахування вчинення домашнього насильства із застосуванням зброї або в умовах воєнного стану як обтяжуючої обставини. Також викликає необхідність й перегляд механізмів кримінального переслідування порушника з урахуванням потреб захисту постраждалих осіб, зокрема шляхом спрощення процедур фіксації доказів. Не менш важливим є й фінальний етап кримінального переслідування - забезпечення реального виконання судових рішень щодо обмежувальних заходів і програм для кривдників.

Отже, є потреба у створенні ефективної міжсекторальної координації державних органів, яка забезпечуватиме скоординоване надання юридичних та інших видів послуг, соціального захисту, психосоціальної підтримки та доступу до правосуддя для потерпілих осіб, а також налагодження чіткого механізму роботи з кривдниками (обов'язкове проходження програми для кривдників, справедливе покарання тощо). Це може сприяти підвищенню ймовірності того,

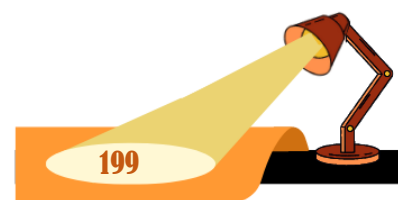

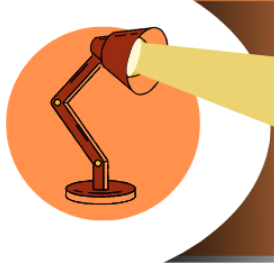
що потерпілі повідомлять про випадки гендерно зумовленого домашнього насильства, і отримають необхідну допомогу та захист [14, с. 32].

Висновки. Таким чином, гендерно зумовлене домашнє насильство в умовах воєнного стану в Україні набуває особливої гостроти внаслідок соціально-економічної нестабільності, підвищеного рівня стресу та обмеженого доступу постраждалих осіб до механізмів захисту. Ефективна протидія цьому явищу потребує комплексного підходу, який поєднує удосконалення юридичних інструментів запобігання і відповідальності, розвиток системи соціальної та економічної підтримки постраждалих, а також забезпечення безперервної реалізації конституційних гарантій прав і свобод людини. Реалізація запропонованої системи заходів сприятиме підвищенню ефективності державної політики у сфері протидії гендерно зумовленому домашньому насильству та забезпеченню належного рівня захисту постраждалих осіб в умовах воєнного і післявоєнного періоду.

Література:

1. Желтуха М. Попередження сексуального насильства під час війни. Аналітичний центр. Асоціація жінок-юристок України ЮРФЕМ.УА. URL : <https://jurfem.com.ua/poperezdzennya-seksualnogo-nasylstva-pid-chas-viyny-ta-pokarannya-zanyogo-rekomendacii-dlya-ukrainy/> (дата звернення: 24.08.2025).
2. Костіна Т., Булах І. Гендерно зумовлене насильство та його види: домашнє насильство. *Вісник Львівського університету: серія Психологічні науки*. 2021. Випуск 11. С. 80–86.
3. Мінайлов І., Логінова М. Досвід боротьби з гендерно зумовленим насильством у воєнних умовах: досягнення та невирішені проблеми. *Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції (ДДУВС, 10.05.2024)*. С. 227-229.
4. Про запобігання та протидію домашньому насильству: Закон України від 7 грудня 2017 року № 2229-VIII. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2229-19#Text> (дата звернення: 25.08.2025).
5. Кримінальний кодекс України: Закон України від 5 квітня 2001 року № 2341-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text> (дата звернення: 25.08.2025).
6. У кожному третьому випадку від домашнього насильства страждають літні люди. *Опендатабот*. 26 грудня 2024. URL : <https://opendatabot.ua/analytics/domestic-violence-elders> (дата звернення: 24.08.2025).
7. Мілорадова Н.Е., Доценко В.В. Особливості прояву домашнього насильства під час війни. *Габітус*. 2023. Випуск 47. С. 194-199.
8. Домашнє насильство як наслідок війни. URL: <https://kriegsfolgen-ueberwinden.de/uk/vorgaengerprojekt-ua/schulungen-vernetzungstreffen-ua/haeusliche-gewalt-als-kriegsfolge-ua/> (дата звернення: 25.08.2025).
9. Грицанюк В.В. Особливості запобігання гендерно зумовленому насильству в Україні. *Публічне управління та соціальна робота*. 2023. № 2. С. 46-51.
10. Домашнє насильство в Україні: реагування в умовах війни (І півріччя 2022 р.) : звіт, підготовлений Аналітичним центром ЮрФем за фінансової підтримки Ради Європи (проект Ради Європи «Боротьба з насильством стосовно жінок в Україні»). URL: <https://jurfem.com.ua/domashne-nasylstvo-reahuvannya-v-umovakh-viyny/> (дата звернення: 25.08.2025).

11. Сердюченко А., Петрович Ж. В. Актуальність впровадження проектів громадських організацій із запобігання домашньому насильству в умовах воєнного стану. *Науковий вимір соціально-педагогічних проблем сьогодення: збірник матеріалів VIII Міжнародної науково-практичної конференції*. 21 травня 2024 року. С. 91-94.

12. Інформаційна кампанія «Розірви коло». *Розірви коло*. URL: <https://rozirvykolo.org/campaign> (дата звернення: 25.08.2025).

13. Протидія домашньому та гендерно зумовленому насильству (GBV) разом з ГО «Неємія». *ГО «Неємія»*. URL: <https://nehemiah.org.ua/nashi-proyekty/gbv-go-neemiya.html> (дата звернення: 25.08.2025).

14. Децюк Т.М., Самойленко Ю.Ю. Проблема гендерно зумовленого насильства в умовах воєнного стану. *Науково-практична конференція «Реалізація гендерної політики в умовах суспільних трансформацій»*. 27 квітня 2023 р. С. 29-32.

References:

1. Zheltukha, M. (2025). Poperedzhennia seksualnoho nasylstva pid chas viiny [Prevention of sexual violence during the war]. Analytical Center, Ukrainian Women Lawyers Association JURFEM. Retrieved from <https://jurfem.com.ua/poperedzhennia-seksualnogo-nasylstva-pid-chas-viiny-ta-pokarannya-zanyogo-rekomendacii-dlya-ukrainy/>

2. Kostina, T., & Bulakh, I. (2021). Henderno zumovlene nasylstvo ta yoho vydy: domashnie nasylstvo [Gender-based violence and its types: domestic violence]. *Visnyk Lvivskoho universytetu. Psykholohichni nauky – Bulletin of Lviv University. Psychological Sciences*, 11, 80–86 [in Ukrainian].

3. Minailov, I., & Lohinova, M. (2024). Dosvid borotby z henderno zumovlenym nasylstvom u voiennykh umovakh: dosiahnennia ta nevyrysheni problemy [Experience in combating gender-based violence in wartime: achievements and unresolved issues]. *Proceedings of the All-Ukrainian Scientific and Practical Conference (pp. 227–229), DDUVS* [in Ukrainian].

4. Zakon Ukrainy Pro zapobihannia ta protydiu domashnomu nasylstvu [Law of Ukraine On Prevention and Counteraction to Domestic Violence]. (2017, December 7). Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2229-19#Text>

5. Kryminalnyi kodeks Ukrainy [Criminal Code of Ukraine]. (2001, April 5). Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text>

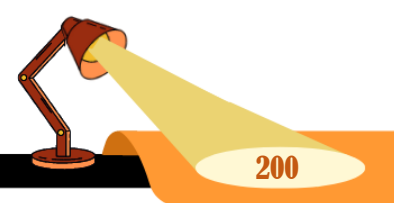
6. Opendatabot. (2024, December 26). U kozhnomu tretomu vypadku vid domashnoho nasylstva strazhdaiut litni liudy [In every third case of domestic violence, elderly people suffer]. Retrieved from <https://opendatabot.ua/analytics/domestic-violence-elders>

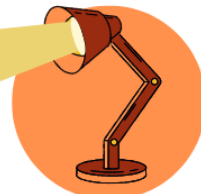
7. Miloradova, N.E., & Dotsenko, V.V. (2023). Osoblyvosti proiavu domashnoho nasylstva pid chas viiny [Features of domestic violence during war]. *Habitus*, 47, 194–199 [in Ukrainian].

8. Domashnie nasylstvo yak naslidok viiny [Domestic violence as a consequence of war]. (n.d.). Retrieved from <https://kriegsfolgen-ueberwinden.de/uk/vorgaengerprojekt-ua/schulungen-vernetzungstreffen-ua/haeusliche-gewalt-als-kriegsfolge-ua/>

9. Hrytsaniuk, V.V. (2023). Osoblyvosti zapobihannia henderno zumovlenomu nasylstvu v Ukraini [Features of prevention of gender-based violence in Ukraine]. *Publichne upravlinnia ta sotsialna robota – Public Administration and Social Work*, 2, 46–51 [in Ukrainian].

10. Analytical Center JURFEM. (2022). Domashnie nasylstvo v Ukraini: reahuvannia v umovakh viiny (I pivrichchia 2022 r.) [Domestic violence in Ukraine: response in wartime (First half of 2022)]. Council of Europe Project “Combating Violence against Women in Ukraine”. Retrieved from <https://jurfem.com.ua/domashne-nasylstvo-reahuvannya-v-umovakh-viiny/>

11. Serdiuchenko, A., & Petrochko, Zh.V. (2024). Aktualnist vprovadzhennia proektiv hromadskykh orhanizatsii iz zapobihannia domashnomu nasyilstvu v umovakh voiennoho stanu [Relevance of implementing NGO projects on preventing domestic violence under martial law]. *Scientific Dimension of Socio-Pedagogical Problems of the Present: Proceedings of the VIII International Scientific and Practical Conference (May 21, 2024)*, 91–94 [in Ukrainian].

12. Rozirvy kolo. (n.d.). Informatsiina kampaniia “Rozirvy kolo” [Information campaign “Break the circle”]. Retrieved from <https://rozirvykolo.org/campaign> [in Ukrainian].

13. NGO “Neemiia”. (n.d.). Protydiia domashnomu ta henderno zumovlenomu nasyilstvu (GBV) [Combating domestic and gender-based violence (GBV)]. Retrieved from <https://nehemiah.org.ua/nashi-proyekty/gbv-go-neemiya.html> [in Ukrainian].

14. Detsiuk, T.M., & Samoilenko, Yu.Yu. (2023). Problema henderno zumovlenoho nasyilstva v umovakh voiennoho stanu [The problem of gender-based violence under martial law]. *Proceedings of the Scientific and Practical Conference “Implementation of Gender Policy under Conditions of Social Transformations” (April 27, 2023)*, 29–32 [in Ukrainian].

